

Andrzej Rozwałka

Zawichost, kościół p. w.
Wniebowstąpienia NMP, gm. loco,
woj. tarnobrzeskie, AZP 87-75/35

Informator Archeologiczny : badania 27, 119-120

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

glinianym, „grubo lepiony”, o czym świadczy duża ilość gruzu glinianego z odciskami kafli oraz ze śladami okopcenia. Kafle różnych rozmiarów, wypalane w atmosferze utleniającej na kolor ceglasty, mocowano zapewne przy zastosowaniu prętów, obręczy i gwoździ żelaznych do masywnej, glinianej konstrukcji pieca. Znaleziono 2 cale oraz kilkanaście fragm. prętów żelaznych i 14 obręczy.

Drugi obiekt, o podobnym kształcie, wykonany z kafli garnkowych i miskowych barwy szarej i ceglastej, należałoby również zaliczyć do grupy pieców „grubo wylepionych”. W warstwach gruzu związanych z konstrukcją drugiego pieca nie stwierdzono występowania elementów żelaznych, natomiast odkryto 4 pionowo wbite słupki drewniane. Kształtu niemal prostokątnego, zachowanej długości 60 cm, zastrzone półokrągło, ustawione jeden obok drugiego tworzą łuk.

W oparciu o uzyskany materiał zabytkowy odsłonięty budynek należałoby wstępnie datować na 2. poł. XV–1. poł. XVI w., zakładając równoczesowość budowy domu i pieców.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Okręgowym w Białymstoku.

Włocławek–Zamek — patrz: późne średniowiecze

Wolbórz, st. 23, gm. loco, woj. piotrkowskie — patrz: późne średniowiecze

Wrocław–Stare Miasto, plac Dominikański — patrz: późne średniowiecze

Zagórze, st. 13, gm. Mucharz, woj. bielskie — patrz: późne średniowiecze

Zawichost, kościół p. w. Wniebowstąpienia NMP
gm. loco, woj. tarnobrzeskie
AZP 87-75/35

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie Katedra Archeologii

Badania prowadził dr Andrzej Rozwałka. Finansowane przez Państwową Służbę Ochrony Zabytków w Tarnobrzegu i Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Pierwszy sezon badań. Wczesnośredniowieczne, średniowieczne i nowożytny relikty kościoła parafialnego.

Jesienią 1992 r. w podziemiach kościoła parafialnego w Zawichoście, w trakcie prac budowlanych mających na celu założenie instalacji grzewczej odsłonięto fragm. starszej od obecnej, barokowej świątyni. Odkryto wówczas m.in. relikty absydy prezbiterium, filarów na styku prezbiterium z nawą główną, północną część transeptu z absydolą od strony wschodniej.

Od lutego 1993 r. roboty w podziemiach kościoła objęte zostały nadzorem archeologicznym. Prace prowadzone były przy południowo-wschodniej części fundamentów nawy obecnej świątyni. Odsłonięto całość podstawy filara na styku transeptu i nawy głównej pierwotnej świątyni, jak również fragm. fundamentu ściany południowej jej nawy głównej. Rozpoznane w tej partii nawarstwienia kulturowe wskazują na ich związek z nowożytnymi i współczesnymi przebudowami i remontami kościoła. Na kilkumetrowym odcinku, bezpośrednio na podłożu macierzystym zachowały się fragmentarycznie poziomy nowożytnych pochówków przewarstwionych ziemią. Całość części grzebalnej przykryta była prawdopodobnie kamiennym brukiem. Znaczna część pochówków w obrębie świątyni została zniszczona.

Odkryte relikty pozwoliły prowadzącemu nadzór konserwatorski historykowi sztuki W. Koziejowskiemu na dokonanie próby rekonstrukcji rzutu poziomego pierwotnej świątyni, uważanej przez niego za wczesnoromańską, prawdopodobnie fundacji zony Władysława Hermana — Judyty Marii. Według rekonstrukcji miała to być trójnawowa bazylika z transeptem z dwoma absydolami od strony wschodniej i kwadratowym prezbiterium zakończonym absydą. Od strony zachodniej istniały zapewne jedna lub dwie wieże.

Badania przeprowadzone w sierpniu 1993 r. miały na celu weryfikację zaproponowanej rekonstrukcji, a przynajmniej jej zasadniczego zarysu. Wykopy założono na linii przebiegu ewentualnych fundamentów naw bocznych, południowo-zachodniej wieży i południowej partii transeptu, w tym ostatnim przypadku również w celu lokalizacji drugiej absydioli. Przeprowadzone w skromnym zakresie badania pozwalają, jak dotychczas, na sformułowanie następujących wniosków:

1. Pozostałości najstarszej świątyni pozbawione są śladów naw bocznych, trudno jednak bez dalszych badań stwierdzić, czy jest to efekt redukcji pierwotnego założenia kościoła czy też fundamenty naw zostały całkowicie rozebrane.
2. Pierwotna kolegiata posiadała co najwyżej jedną wieżę, której pozostałości znajdują się być może pod fundamentami obecnej kruchty.
3. W miejscu występowania drugiej, południowej absydioli transeptu występują mury nie związane z obecnym i wcześniejszymi założeniami kościoła; wyjaśnienie tej kwestii wymaga poszerzenia wykopu w kierunku prezbiterium.
4. Odsłonięta w wykopach stratygrafia dowodzi, że na terenie bezpośrednio przylegającym do obecnie istniejącego kościoła zniszczony został pierwotny układ nawarstwień kulturowych. Przewidywalnie prace budowlane i niwelacyjne w trakcie wznoszenia świątyni barokowej i później zniszczyły stratygrafię przykościelnego cmentarza.

W przypadku przyszłych badań na zewnątrz kolegiaty niezbędne wydaje się rozpoznanie dalszej części transeptu, szczególnie w miejscu styku nawy i prezbiterium obecnego kościoła. Wyjaśnić to może kwestię południowej absydioli i murów fundamentowych pierwotnego prezbiterium. Trudniejsze technicznie, ale istotne poznawczo, byłoby zbadanie fundamentów wieży zachodniej najstarszej świątyni. Badań weryfikacyjnych wymaga również otoczenie kościoła, jak bowiem wynika z wizytacji z 1637 r. kościół zbudowano na kształt twierdzy w otoczeniu wałów i parkanów.

Materiały znajdują się w Katedrze Archeologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Badania powinny być kontynuowane.

Zgłowiączka, gm. Lubraniec, woj. wrocławskie — patrz: wczesne średniowiecze

**Zielona Góra, st. 18, wykop
nr V, VI
AZP 62-14/31**

Muzeum Archeologiczne Środkowego
Nadodrza w Zielonej Górze

Badania prowadził mgr Jarosław Lewczuk. Finansowane przez Spółdzielcze Biuro Projektów i Usług „Projekt” w Zielonej Górze oraz Muzeum Archeologiczne Środkowego Nadodrza. Pierwszy sezon badań. Osadnictwo miejskie z XV i XVI w.

Przeprowadzono rozpoznawcze badania wykopaliskowe poprzedzające planowaną budowę nowego centrum handlowego w Zielonej Górze, które zostanie usytuowane przy południowej pierzei Rynku Starego Miasta, (działka nr 365 o powierzchni 956 m²), na miejscu dawnego Domu Towarowego i wyburzonych w latach 60. domów mieszkalnych przy ul. Krawieckiej nr 1 i 3. Dom Towarowy ze względu na jego zły stan techniczny rozebrano w latach 80.

W części wschodniej działki (ul. Krawiecka 1, 3) założono 2 wykopy (o numerach V i VI w obrębie Starego Miasta), które dostarczyły 4634 fragm. ceramiki, ponad 500 fragm. kafli garnkowych (w tym 22 formy prawie całe lub zdatne do rekonstrukcji rysunkowej), fragm. kafli płaskich, rury piecowe, fragm. dachówek, liczne przedmioty metalowe (gwoździe, noże, haki, okucia, lupki żelazne, półwytwory przedmiotów), kostkę do gry, kulki szklane (prawdopodobnie również służące do gry), 11 monet (całych i fragm.).